

A Vásárhelyi Találkozó záróhatározata

A TALÁLKOZÓ utolsó ülésén arról folyt vita, hogy a határozatok meghozatala után munkaközösségünk milyen formában fejtsse ki szellemi tevékenységét. Felszólalások alapján a közhangulat több jelentős kérdésben megnyilatkozott. Így:

a) a Vásárhelyi Találkozó a jövőben nem ragaszkodik az ifjúsági korhatár megjelöléséhez, hanem munkájában részt kíván juttatni korhatár nélkül bárkinek, aki a Találkozó határozatainak szellemében a Találkozó résztvevőivel együttes munkát óhajt kifejtetni;

b) a Vásárhelyi Találkozó résztvevői, egész szellemi munkaközössége, együttesen és erkölcsi súlyával fogja megvédeni azokat, akiknek bármiféle harca, anyagi vagy erkölcsi üldöztetése lenne abból kifolyólag, hogy a Találkozó célkitűzéseit becsülettel szolgálja;

c) a Vásárhelyi Találkozó előkészítő és megrendező bizottsága régi összetételében jövőre is fennmarad s hatáskörébe tartozik, hogy szükség és kívánat szerint önmagát kiegészítse, valamint minden ügyben és kérdésben, mely a Találkozó további munkájára és munkájának fejlesztésére vonatkozik, intézkedjék és eljárjon.

IDŐKÖZBEN a sajtó- és szövegező bizottság befejezte munkáját és Tamási Áron közreműködésével megfogalmazta a záróhatározatot. Az ülés újbóli megnyílása után Metz István dr. tartalmas beszédben mutatott rá a nap jelentőségére és az összes résztvevők nevében szívből jövő köszönetet mondott Tamási Áronnak és az előkészítő bizottságnak. Tamási Áron meghatódva fejezte ki köszönetét a baráti szavakért, majd felolvasta a Vásárhelyi Találkozó záróhatározatát:

Hitvallás

Az erdélyi fiatal szellemiség első országos jelentőségű cselekedete az volt, hogy ennek a szellemiségnek hordozói nagy számban megjelentek a Vásárhelyi Találkozón. Ezzel a cselekedettel az erdélyi magyar érett ifjúság először kísérelte meg, hogy szabad formában és minden érdekbefolyástól függetlenül magyar és emberi felelősségét vállalva jelentkezzen népe előtt. Ez a jelentkezése olyan volt, hogy az egységes magyar társadalom minden színét tükrözte.

A három napig tartó tanácskozások, szellemi harcok és végül ebben a közös hitvallásban érvényrejutó egység határozottan bizonyítja, hogy az érett magyar ifjúság átérzi a közös sors és a nemzeti felelősség gondolatát.

Átérezte és bizonyítékát adta annak, hogy az erdélyi magyar társadalomban az előítéletek és testvérgyengítő harcok egy megingó társadalom tüneteinek voltak csupán. Éreztük: rajtunk a felelősség azért, hogy a meglevő lehetőségekből közös munka, a közös munkából újból megerősödött magyar társadalom és ebből a megerősödő társadalomból helytálló nemzeti erő teljessé váljon ki. A három nap vajúzó és felemelő ünnepe után mi mindnyájan megállapítjuk, hogy társadalmunk keretén belül az osztálybeli és egyéni szétszakadás eltűnik, ha a nemzeti érdekekről van szó. A világnézeti harcok is elnémulnak a közös nemzeti érdekek parancsoló szavára.

Az érett magyar ifjúság ezalatt a három nap alatt ünnepi felszabadulásra mutatott utat népének, visszaadva a szónak erkölcsi tartalmát, nemzeti súlyát és emberi hitelét. Egy tiszta, magyar és emberi élet vágya lobogott benne, egy szenvedő nép tisztult meg általa és érezte meg újra az élet teremtő tartalmát. Ebben a megtisztulásban kisebbségi népének útját az erkölcsi és nemzeti alapon álló népi demokráciában találta meg.

A három nap tanácskozásaiban, szellemi harcaiban szembe találta magát népének minden bajával, sorskérdéseivel és kívánságaival, és ennek a népnek megújodási vágya és akarata vezette arra az útra, melynek irányát mutatják és járhatóságát fiatal örömmel hirdetik az alább következő legfőbb elvi határozatok.

Az erdélyi magyar társadalomnak a kisebbségi sors követelményei szerint való átalakulását sorsdöntő jelentőségűnek ítéljük és ezért történelmi felelőségünk tudatában az egy test és egy lélek nagy akaratával valljuk, hogy:

az erdélyi magyar népkisebbségi élet irányítása csakis a keresztény erkölcsi és demokratikus nemzeti követelmények szerint történhetik;

népkisebbségi életünket és annak minden intézményét a nemzeti egység gondolata és célja hassa át, politikai, gazdasági, közművelődési és egyházi intézményei s azok vezetői között, amennyiben hiányzik, becsületes együttműködés jöjjön létre, az osztály-, felekezeti és nemzedéki ellentétek életünkben tűnjenek el, annál is inkább, mert minden felekezeti és származású magyar embert, s így azokat a zsidó vallású magyarokat is, akik kisebbségi sorsunk minden következményét vállalják, a magyar népkisebbség alkotó elemének tekintünk;

a Vásárhelyi Találkozón megjelent fiatal romániai magyar értelmiség a legteljesebb nemzeti, szociális és politikai egység vágyától áthatva kimondja, hogy az erdélyi magyarság minden egyes tagjára sorskérdéseink és küzdelmeink iránti érdeklődés, tevéleges szolgálat és munka vár;

a magyarság minden egyes tagjának teljesítenie kell mind anyagi, mind szellemi tehetségéhez mérten kötelességét magára hagyott nemzetünk iránt; kizárandó az, aki az erdélyi magyarság nemzeti érdekeivel összetűző tevékenységet fejt ki.

Magyar életünk szellemi buzogásának forrásánál féltékenyen őrökölünk s a nemzetnevelést egyetemes magyar kisebbségi feladatnak tekintjük, amelytől belső megújulásunk függ. Megilletődéssel idézván magunk elé népközösségünk, különösképpen egyházaink vezetőinek és munkásainak az anyanyelvi oktatás érdekében folytatott hősiességét, határozottan leszögezzük, hogy az anyanyelvi oktatás jogát népünk számára mind alsó-, közép- és felsőfokon, mind a szakoktatás terén érvényesíteni kívánjuk. Tiltakozunk iskoláinknak a törvényekben biztosított szabad működését gátló intézkedések ellen és megállapítjuk minden magát magyarnak való szülő jogát gyermekének magyar nyelvű iskoláztatásához. Követeljük a romániai

magyarság adózásából felekezeti iskoláinkat jogosan megillető állami és községi segínyt. Megállapítjuk, hogy a nemzetnevelésnek első tényezője a család, éppen ezért szükségesnek tartjuk ennek a szerepnek a magyar családokban való tudatosítását. Mivel a meglévő magyar tannyelvű iskolák csak egyrészt ölelhetik fel a magyar tanköteles ifjúságának, egyfelől követeljük az állami iskolák magyar tagozatainak tényleges felállítását s ott magyar tanerők alkalmazását, másfelől kívánjuk az iskolán kívüli népnevelés céltudatos intézményesítését. Szükségesnek tartjuk ifjúságunknak ipari, kereskedelmi és gazdasági pályák felé való irányítását s az ily természetű szakoktatás kiépítését s ugyanakkor hangsúlyozottan kívánatosnak tartjuk, hogy a népi rétegekből kikerülő tehetséges ifjak is minden segítséget megkapjanak arra, hogy megfelelő közép- és felsőfokú oktatásban részesüljenek.

Nemzeti életünk egyik legfőbb megtartó és hajtó ereje népi irodalmunk és művészetünk. Népünk rendkívül dús és változatos lelkiéletének művészi és irodalmi kiteljesedéséhez meggyőződésünk szerint szükséges az, hogy az alkotó szellem szabad legyen és szabadnak kell lennie megnyilvánulásaiban is, a Vásárhelyi Találkozó azonban csak azokat a tudományos, irodalmi és művészeti alkotásokat vallja magáénak, melyek a kisebbségi magyarság nemzeti és erkölcsi értékeit és érdekeit nem veszélyeztetik. Az itt élő népek között való kölcsönös megismerés és megértés szolgálatát szükségesnek tartjuk e népek szellemi alkotásainak a másik nép nyelvében való tolmácsolása útján.

Sajtónk nemcsak nemzeti önvédelmi harcunk pótolhatatlan fegyvere, de egyik leghasználhatóbb, mert mindenhová elérő eszköze a nevelésnek is. Ezért kimondjuk, hogy a kisebbségi sorsban a sajtó csak úgy teljesíti kötelességét, ha az önvédelmi egység, példa és tanítás napi megnyilvánulása. Nemzeti érdekeink megparancsolják, hogy a magyar népkisebbség létérdekeit érintő döntő kérdésekben a sajtó teljesen azonos álláspontot foglaljon el. Ne szolgáljon tehát idegen érdekeket. Legyen mértéke a tárgyilagosságnak, őrzője a nép jövőbe vetett jogos reményégének, öntudatosítója népünknek, ápolója a közösség szellemének, mert szerepe mindenképp a nemzet nevelése. Történelmi hivatását a sajtó csak úgy töltheti be, ha a magyarság szent hagyományain és keresztény erkölcsi értékein felépülve a demokratikus nemzeti gondolatot sugározza szét. A Vásárhelyi Találkozó kijelenti, hogy az alkotmányt és a törvényt védi akkor, amikor a leghatározottabban tiltakozik a cenzura alkalmazása és fenntartása ellen.

A gazdasági lehetőségek biztosítása és a munka szabadsága minden nép leg-
elemibb emberi joga. Ezért az alkotmány s a törvények betűire és szellemére hivatkozva, a megbántott lélek keserűségével, egy megalázott és életlehetőségeitől megfosztani akart nép fájdalmának elemi erejével tiltakozunk minden olyan hatalmi törekvés, intézkedés és beavatkozás ellen, mely a romániai magyarságot akár a közhivatalokban, akár a magánvállalatoknál vagy a munka bármely területén megakarja fosztani a munkához való szabad és szent jogától, ezáltal különbséget tesz állampolgár és állampolgár között, kenyértelemné és kitagadottá téve az ország lakosságának jelentékeny részét és mesterségesen és céltalanul támasztott keserűséggel akadályozza az országban együttélő népek békés összhangjának kialakulását.

Minden egyéni és közösségi gazdasági tevékenységnek legfőbb célja a nemzet erkölcsi, gazdasági és szellemi vagyoni állományának a megtartása, fejlesztése és védelme a népi érdekek és szükségletek szerint. A Vásárhelyi Találkozó a magyar

népi érdekeket szolgáló és a közvélemény ellenőrzése alatt álló gazdaságpolitika feltételének látja, hogy összes gazdasági intézményeink között munkamegosztáson alapuló tervszerű együttműködés jöjjön létre s ez az együttműködés egy gazdasági tanácsban, mint gazdasági életünket irányító s annak nemzeti kereteit meghatározni törekvő csúcshintézményben, öltön állandó formát.

Helyes mezőgazdasági politikánk alapját gazdatársadalmunk megszervezése kell, hogy képezze. Ennek érdekében építő szellemiségünket és erőinket azoknak a gazdatársadalmi munkáknak szolgálatába állítjuk, amelyek e célnak megvalósítását tűzték ki feladatokul. Mezőgazdasági politikánk egyik legfőbb feladatát népünk gazdasági nevelésében látjuk és ezért szükségesnek tartjuk a gazdasági nevelés egységes irányítását és értelmiségünk olyan nevelését, hogy mindazok, akiknek hivatásuk a magyar gazdatársadalom életében bármilyen természetű szerep betöltése, rendelkezzenek a szükséges gazdasági ismeretekkel.

A magyar jellegű és népi célokat szolgáló tőkeképzésnek előmozdítására, s ezzel kapcsolatban egészséges hitelpolitikának lehetővételére szükségesnek tartjuk minél szélesebbkörű takarékosági mozgalom megindítását.

Nemzetgazdaságunkban rejlő nagy erőket nemcsak az élettelen anyagi javakban látjuk felismerni, hanem az élő és alkotó munkáskéz roppant értékében is. Mi bajtársi jobbnakat nyújtottuk a magyar munkásságnak és az elfogadta. Éreztük azonban a szorítás erejében, hogy egyebet is adnunk kell. Ezért valljuk, hogy életünkben a krisztusi elvek és tanítások alapján a szociális igazságnak érvényesülnie kell és vállaljuk a közösséget a munkássággal a kizsákmányoló tőke elleni küzdelemben. A kisebbségi magyarság önvédelmének érdekében elengedhetetlenül szükségesnek tartjuk, hogy a munkásság saját soraiban teljes erejének súlyával küzdjön minden elnemzetlenítő kísérlet ellen és teljes odaadással szálljon harcba összekötéseivel együtt a magyar kisebbségvédelem egyetemes nemzeti érdekei mellett. Kimondjuk, hogy a magyar munkás és kisiparos egyenlő jogú és szükségességű alkotója a magyar kisebbségnek és éppen ezért a munkástömegek és kisiparosok erkölcsi és kulturális nevelésének és nemzeti önvédelmi szerepének betöltése érdekében vállaljuk a közvetítő szerepet a munkásság s a többi társadalmi rétegek között. Helyesnek tartjuk, hogy a magyar munkásság és iparosság más nemzetiségű munkásokkal és kisiparosokkal, kizárólag gazdasági és szakmai érdekeinek védelmére, a szakszervezetekben és szakmai szervezetekben helyet foglaljon. Ezzel szemben a munkástömegek és kisiparosok nemzeti, erkölcsi és magyar kulturális nevelése a magyarság megfelelő szervezeteiben és intézményeiben történjék.

Teljes tudatában vagyunk annak, hogy kisebbségi sorsban élünk, s érezzük a szükségét, hogy keressük a román és magyar nép építő együttélésének a feltételeit és útját. Igazságunk tudatában állapítjuk meg, hogy a romániai magyarság kisebbségi sorsba kerülése óta mindenkor tanujelét adta, hogy eleget tett állampolgári kötelességeinek. Ezzel szemben a román kormányzatok részéről súlyos támadások érték nemzeti és emberi életjogaiban és nem kapta meg magatartásáért a kellő méltánylást és elismerést. Mi annak előrebocsátásával, hogy a közép-európai magyarság egyetlen nyelvi és kultúrközösséget képez, amelynek a romániai magyarság is alkotó része, igényeljük a romániai magyarság önkormányzatát, amelyhez való jogunkat az erdélyi románságnak saját elhatározásából született gyulafehérvári határozataira, valamint a békeszerződések kiegészítő részét képező ki-

sebbségi szerződésre alapítjuk. A Marosvásárhelyen összegyűlt fiatalság egy szabadságát szerető nép nyíltságával fordul a nemzeti álmaiban beteljesült és Gyulafehérvár magas szelleméhez felemelkedni tudott román néphez és irányítóihoz, hogy az élet és az emberi jogaiban veszélyeztetett magyarság számára találja meg azt a módot, amely a lelki kibéküléshez, egymás becsületes megértéséhez vezet és a történelmi egymásrautaltságban élő két nép számára a szabad testvéri együttélés lehetőségeit megteremti. Óhajtjuk ezt annál is inkább, mert meggyőződésünk szerint a román és magyar népre a Duna-medencében magasabb rendű közös hivatás vár.

Ezt a hitvallást, nem különben a Vásárhelyi Találkozó összes határozatait magunkénak valljuk s mint becsületes és egy nép előtt felelős férfiakhoz illik: fogadjuk mindnyájan, akik a Találkozón részt vettünk, hogy azokat őrhelyeinken és munkaterületeinken szolgáljuk és megvalósításukért küzdeni fogunk.

Erkölcsei forradalom

AMIKOR Tamási Áron a Hitvallás olvasásába kezdett, a terem megmozdult: megszakadtak a sorok és hullámozva, önkéntelen belső kényszertől hajtva állt fel a fiatalság, hogy úgy hallgassa, ünnepi áhítatban azt, ami három nap és mögötte tizennyolc év vívódásaiból, útkereséséből született. Vásárhely ünnepi hangulata, a megrendült lelkeknek forró üteme ezekben a percekben teljesedett ki. Hiába kísérelnénk meg: lehetetlen papíron érzékeltetni a levegőnek tisztaságát, a magatartásnak emelkedettségét, a tisztább, emberibb élet vágyakozását, amelyek külön-külön és összesen példa- és elődnélkülivé teszik erdélyi magyar közéletünkben ezt a három napot. Aki nem volt jelen, meg sem értheti, nem is értékelheti, mert Vásárhely jelentősége nem annyira határozatainak betűiben, mint inkább szellemében és abban a lélekben s légkörben van, amelyek között határozatai megszülettek. Valami vallásos áhítat, a jobb és szebb, a tisztább és becsületesebb élet perzselő vágya, egymás megbecsülése, elfogultságok elvetése és a szeretet s megértés párlata uralta és emelte a levegőt nemcsak egy ember, hanem egy nemzet életében is ritka, kivételes alkalommá. Aki részt vehetett ezen a három napon, az soha el nem felejtheti. Hitet kapott a hitetlen, reményt a kétségbeesett és öntudatot a kétségkedő: nem elveszett az a nemzet, amely ilyen megtisztulásra képes. Három napon keresztül megvalósult és testet öltött az a szellem, melynek eljövételére olyan régen vártunk: magyar nem ellenségét, hanem testvérét kereste magyarban. Tiszta levegőjéből száműzöttek menekültek a magyar bűnök és az acsarkodás helyébe a megértés, a gyűlölet helyébe a szeretet, a széthúzás helyébe az összetartás lépett.

Számunkra – akik jelen lehettünk – ebben áll Vásárhely legfőbb, életformáló jelentősége. A krónikás azonban nem elégedhetik meg ennyivel, hanem kutatnia és lemérnie kell azt is, amelyet ez a három nap a magyarság egyeteme számára jelent. A legtökéletesebb tárgyilagossággal, a szó értékének teljes lemérésével is kimondhatjuk, hogy a Vásárhelyi Találkozó történelmi jelentőségű eseménye életünknek. A válságos második évtized alkonyán, mikor a változáskor vezetést átvett nemzedék a sokasodott feladatok alatt roskadóban van és az évek sűrűsödnek feje felett, ült össze a férfikorba lépett, új körülmények között felnőtt fiatalság. Mennyi

veszély is fenyegette ezt a nemzedéket, „hogyan beleeshetett volna, – mint egyik közírónk írja – akár a szétoldódásba, a saját nemzetisége, nyelve és történelmi kultúrája iránt való közömbösségbe, akár a kisebbségi neurózis valamelyik végletébe: a túlzott óvatosságba vagy a túlzott és kihívó, a konspirációkig menő vakmerőségbe”. És mennyi veszély fenyegette a Találkozót! Mennyire kétséges volt, hogy ez a soha együtt nem találkozott, megoszlott és a világnézetek minden árnyalatát mutató fiatalság széthúzó, áldatlan testvérharccal telített életünkben felnöve, az első alkalommal meg tudja-e találni a kiegyenlítésnek, a fegyelmességnek azt a hangját, a magasabb nemzeti érdekek szolgálatának azt a magatartását és felemelkedettségét, mely az eredményes munkát biztosítja. Az élet jó tanítómesternek bizonyult és a veszély állandó nyomása alatt Erdély újra megtalálta önmagát: nemcsak azt a franciákra jellemző csodálatos képességét, – a coordination spirituel-t – tudta magáévá tenni, mely válságos pillanatokban képessé teszi a franciákat arra, hogy osztályok, érdekcsoportok, sőt egymással ellentétes világnézetek egységes fogalmak és gondolatok szerint tudnak összedolgozni, gondolkodásukat és tevékenységüket egyedül a nemzeti élet alapvető konkrétumaira korlátozzák, hanem ezen túlmenően megtalálta az erdélyi magyar egységnek azt a megfogalmazását, amely „egy néphez és emberi harcához egyedül méltó. Ennek az egységnek felülemelkedett eszmei arca már nem egyéni érdekeket, nem csoportok érdekeit, sőt nem különböző alakulatok és rétegek érdekeit mutatja, hanem az egészet együttvéve.” (Tamási Áron.) Ebben áll a Vásárhelyi Találkozó történelmi jelentősége.

Ha a Vásárhelyi Találkozó jellegét nézzük, – mely egyben jövőjét is megszabja, – úgy meghatározó jegyeként egyet emelhetünk ki: *erkölcsi forradalom*. Forradalmi abban, hogy hitet mert tenni egy új szellem, egy új lelkiület mellett, mely az emberi és nemzeti értékeket áhította zsinórmértékül és hadat mert üzenni annak a szellemnek, mely „személyi torzsalkodásokkal, mindenki elgáncsolásával és az építőerők megbontásával akadályozza meg a kibontakozás útját”. Ez a forradalom nem az államkeret, nem a meglévő intézményeink, szervezeteink ellen lázad, nem azokat akarja lebontani, hanem közéletünknek mai szellemét akarja egy etikaibb, tisztább magaslatra emelni. Nem a rombolás, hanem az alkotás, az építés legfőbb vonása. A negatív, kritikai szemlélettel szemben egy új szemléletet hozott: az építő magyarságét. A Vásárhelyi Találkozó példátlan vonása, hogy az összegyűlt fiatalság részéről, – bár ez a fiatalság sem felkészültségéhez, sem számarányához mérten nem engedtetett intézményeink irányításához, – egy hang, egy támadás sem hangzott el egyetlen intézményünk ellen sem, hanem a maga új, alkotásokra alkalmas világát építette fel.

A megújulás alapelvei

KERESZTÉNY ERKÖLCS és nemzeti demokrácia: ez az a láthatatlan kupola, melyet a Vásárhelyi Találkozó fiatalsága maga fölé emelt, hogy ennek keretében széles és átfogó programja alapján szilárdá és ellenállóvá építse nemzetünket. Jól tudjuk, hogy ezekkel a fogalmakkal visszaéltek és nekünk kell visszaadni e fogalmaknak „súlyát és erkölcsi tartalmát”. Helyesen mondta Tamási Áron, hogy a demokráciának nincs meg ma már nálunk sem az a biztosan megjelölhető és

félre nem érhető fogalma, amelyet valamikor takart s a demokráciáról szólva ma már két ember sem értheti meg magát. Meghatározása szerint: a demokrácia az összes erkölcsi, szellemi és anyagi javak igazságos és helyes felhasználása a társadalom javára. Azaz: a demokrácia nem rendszer-kérdés, mint a fasizmus, *a demokrácia életforma*, az egyetlen életforma, amelyben élni lehet, amelyben csakugyan emberi életet lehet élni. S ez a demokratikus életforma mindig függvénye a nemzeti közösség életének és érdekeinek: nem a számszerűség hatalmi demokráciája, *lényege és belső tartalma etikai beállítottságú*: az összetartozásnak, a teljes életszolidaritásnak minden vonatkozásban kifejezője.

Meg kell azonban vallanunk, hogy ilyen értelmezésű demokráciára, mely az összes szellemi, erkölcsi és anyagi erők lehető legjobb kifejtését és a közjóra való kamatoztatását szolgálta volna, a magyar életben a múltban nem volt példa. Ezzel a ténnyel számolnunk kell s következtetéseinket is hozzá kell alkalmaznunk. Nem egy elfelejtett életformát kívánunk fölújítani, hanem a fejlődés szükségszerű menetét segítjük. A demokratikus életformára nemzetünket rá kell nevelnünk, alkalmassá kell tennünk. Tehát lassú, közvéleményt, közgondolkozást átalakító, a szó legnemesebb értelmében vett nemzetnevelő munka követelményeivel állunk szemben. A cél: lehetővé tenni az legszélesebb néprétegek számára is a közérdek megértését s azt, hogy ezt a közösségi életformát a maga belső ügyének vallja.

A magasabb értelemben vett nemzetpedagógia a demokrácia igénylésében nyer értelmet és szemünkben a legigazibb magyar demokrata a legnagyobb magyar nevelő: Széchenyi István. A demokrácia s a nemzetnevelés problémaköre szorosan kapcsolódik. A Vásárhelyi Találkozóból kiindult szellemi mozgalom is idetorkollik: nevelni magunkat és nevelni társadalmunkat arra, hogy a megsúlyosbodott feladatokat ebben az új életformában hordozni tudja. A demokrácia nemzetpedagógiai elvvé lesz, hogy népünket a civilizációs és lelki műveltség, a gazdasági erő, a politikai öntudat, a szellemi és erkölcsi magatartás minél magasabb szintjére emeljük s népi közösségünket a szabadon, önkéntesen, fegyelmезetten és öntudatosan társulók nemzetársadalmává tehessük. És mi szükséges ehhez mindenekelőtt? Világos látású, reális, jelszavaktól meg nem szédülő, példamutató emberek magatartása; a társadalmi és vagyoni előjogok helyett a rátermettség, elhivatottság és tehetség társadalomszervező érvényesülése; jellemkiválóság, erkölcsi erővel párosult tudás, több munkateljesítés és nagyobb áldozatkészség, igazibb és mélyebb felelősségtudat, mint a vezetésnek, a szabad és érdemszerű kiválasztódásnak meghatározói.

Lelki megújulás nélkül az új életforma pusztá elképzelés marad. A társadalom átalakításához emberek kellenek, akiket az új nemzetnevelés alkalmassá tett erre a szerepre. A helyes gondolkozás, a dolgoknak ösztönösen magyar nézése és az egyetemes magyar érdekeknek még oly biztos megérzése sem elegendő. Mindez csak a helyes célkitűzést biztosítja. Hogy a gondolkozás, az ösztönös megérzés a valóságban reális értékke legyen, a cél értelmében helyes cselekvés szükséges, az elvek tettekbe testesedjenek, ahhoz az egyének helyes magatartása szükséges, az egyén értéke és a köz szempontjából való hasznossága elsősorban erkölcsi mivoltán múlik. Ha tehát nem az erkölcsi megújulásból indulna ki programunk, a tervelés pusztán az eszmékkel való játék maradna. Történelmi példákat emlegethetünk: a magyarság legnagyobb szellemi vezérei – Szent Istvántól a Zrínyik, Bethlen Gáborok, Széchenyik korán át napjainkig – valamennyien az

evangéliumból élő emberek voltak, akik alkotásaikban a keresztény erkölcs kívánalmait valósították meg.

A Vásárhelyi Találkozó nyíltan és határozottan ki is jelentette ezt az alapvető tételt. Az erdélyi magyarság belső megtartó magatartása más úton nem érhető el, csak az egyén és a népközösség erkölcsi megújítása útján. Állást foglaltunk a kereszténységnek erdélyi életünkben való irányító szerepe mellett s ezzel állást foglaltunk amellett, hogy az erdélyi magyar élet igazi sorsvállalóinak csak azokat tekinthetjük, akikben ez a keresztény erkölcs élő valóság. És mi ez a keresztény erkölcs? A szeretetnek, a szolgálatnak, az engedelmességnek, a szegénység vállalásának, a hősiességnek, a türelemnek, az igazságosságnak, a helytállni és áldozni tudásnak egyetlen teljes formája, a mindennapi élet forgatagában, munkájában, változásaiban állandó, magasabbrendű értéket hordozó magatartás. Minél nagyobb, rombolóbb erejű változásoknak van kitéve egy népközösségnek élete a maga külső meghatározottságában, annál nagyobb, égetőbb szüksége van ennek az erkölcsnek belső tartókötelékére. Külső hatalommal rendelkező nép – bűnei ellenére is – sokáig fenntarthatja magát a hatalom eszközeivel, de ha egy külső hatalomtól megfosztott népközösség bensejében rágnak az erkölcstelenség, a felelőtlenység, az önzés, az egymás elleni rágalmozás és egymás iránti megnem értés, a munkakerülés, az irigység, a hiúság, a kicsapongás férgei, – az a nép feltétlenül elpusztul.

A jövő politikáját tehát formájában és szellemében egyaránt kereszténnyé kell tennünk, mert egyetlen rendszer sem nélkülözheti az egyéni felelősség és lelkiismeret mindennél értékesebb, tevélegesen erősít, ezt pedig csakis a mélyen átértézt és cselekvéssé formált keresztény öntudattal lehet biztosítani. A kereszténység azonban nem spanyolfal, amely mögött egyesek vagy rendszerek a maguk szűkeklblű és önző tevékenységét folytathatják. Tudatában vagyunk annak, hogy Krisztus a szegények apostola volt, aki parasztokat és halászokat hívott magához és vállalni akarjuk az evangéliumnak minden szociális következményét. Krisztus tanításában, a keresztény szeretet, megértés, méltányosság és igazságosság szellemében, az evangéliumi tanítások által kiformált szociális érzék- és gondolatvilágban gyökerezik az a demokrácia és nemzetszeretet, melyet a Vásárhelyi Találkozó elfogadott. A Találkozó arra mutatott, hogy a fiatalság számára a munkáskérdés nemcsak a társadalmi ellentétek vagy pusztán a politikai célszerűség problémája, hanem elsősorban erkölcsi kérdés. A keresztény erkölcsi magatartást mindenekelőtt önmagunkkal szemben igényeljük, hogy az emberies gondolkodás nyíltságával, az összezárkózott társadalom erejével és a becsületes ember bátorságával igényelhesük a keresztény erkölcsi magatartást másoktól az egyéni és népközösségi élet síkján egyaránt.

Valljuk tehát, hogy a kereszténység az erkölcsi magatartású, nemzeti kultúrájú és demokratikus szervezetű erdélyi magyarságunk egyetlen megújulási lehetősége. Tudjuk, hogy a keresztény jelszavak mai politikai konjunktúrájában nem szokatlan dolog a kereszténységet közéleti és társadalomszervezési elvvé tenni. Mi azonban a kereszténységet nem mint divatos jelentésű jelszót értelmezzük, nem osztályérdekek védőjét látjuk benne. A kereszténység: hittudat és életformáló erő, őrizője és ápolója pedig az egyház. Az egyházak kérdésében Erdély régi hagyományos szelleméhez térünk vissza, melynek vallásos életét mély buzgóság, tántoríthatatlanság és áldozatosság s ugyanakkor mély bölcsesség és türelem jellemezte.

Ami utána következik

A VÁSÁRHELYI TALÁLKOZÓ válasz volt a kétségkedőknek s aggodalmasoknak, nyílt felelet a vádakra és gyanúsításokra. Mert voltak, akik világnézeti ellentétek romboló összeapásától féltek, meg mások, akik az erők egyesítése helyett az erők szétforgácsolását látták már előre, sokan pedig csupán személyi becsvényt véltek megbújni a napirendre tűzött nagy kérdések megvitatására irányuló törekvés mögött. Talán természetes volt ez némiképp. A kisebbségi életben számszorta nagyobbak kell lennie a felelősségérzetnek és önfegyelemnek, a kérdések vonatkozásai kényesebbek, több az elveszteni való érték s a fiatalságban nem láttak elég biztosítékot. Érthető volt az aggodalom azok részéről is, akik a meglevő keretek szétbontására irányuló törekvést érezvén ki a kezdeményezésből, veszedelmesnek tartották, mint minden olyan kezdeményezést, amely előre nem látható változásokat hozhat életünkben. Kétségkívül ez is méltányolható álláspont. Egy dolog azonban érthetetlen és ma is megfoghatatlan. Aggodalom és tartózkodás hangozott el a fiatalság ama töredéke részéről is, amely pedig éveken keresztül oly kitartóan hangoztatta az egység megszületésének szükségességét. Határozott és világos formában nyilatkoztak nem is olyan rég: „Azok ápolják az igazi nemzeti egységet, akik elfogultság és előítéletek nélkül, nem csupán az általuk elfoglalt egyik érdek, hanem az általános közjó szempontjából tudják a nép életét nézni.” Ítéleztek, hogy „a szűk látókörű, saját szőrű-bőrű magyarok közé való elzárkózás, önmagunk határozott elkeretezése jelenti a nemzeti egység igazi megbontását”. Sőt: „aki azt hiszi, hogy az ő magyarsága a magyarság, aki azt hiszi, hogy csak úgy lehet valaki magyar, ahogyan ő magyar, az annál inkább ellensége a belső lelki egységnek, minél inkább vádol mászt ennek az egységnek megbontásával”. És mégis minden különösebb elvi indok nélkül az „egyik érdek”, „önmagunk határozott elkeretezése”, az elfogultság és az előítélet fölé emelkedni nem tudtak, inkább vállalták az elvi következetlenséget. Igaz, hogy minap a fasizmussal nem állották vádaskodni. Ma – mi sem természetesebb a baloldaliakat közéletünkbe csempésző „trójai faló”-ról értekeznek. S mindez vajon az „egység”-ért van? Németh László megállapítása jut eszünkbe: „A fiatalság egyrésze csak felismer anélkül, hogy változtatni akarna magán. Nem érzik, milyen erkölcstelen egy gondolat, amíg csak a fejben virágzik.”

A Vásárhelyi Találkozó azonban válasz volt és felelet. Nyílt és férfias módon nyilatkozott meg – minden hitelrontó prófécia ellenére – a fiatalság ama szándéka, amely a nemzet valóságos egységének kialakítását és a gondolkodásbeli ellentétek romboló hatásának eltüntetését akarja. S ez történt úgy, hogy nem jelent senki számára elvfeledést, langyos vagy közömbös liberalizmust, hanem csak tanuskodást a meggyőződés mellett, hogy kisebbségi sorsban a nemzeti élet síkján még a legellentétebb szemléleteknek is találkozásuk kell, hogy legyen. A nemzeti létben veszélyeztetett néptöredék önmagával szembeni feladatai olyan nagyok, hogy mellettük valóban csak árnyalatokká válnak az elvi ellentétek. Felfogásoknak, meggyőződéseknek a különbözősége nem lehet az idő, a helyzet és az új szükségesszerűségek által kívánt fejlődésnek kerékkötője, sőt inkább a serkentője és előbbre mozdítója. A nemzeti eszme a kisebbségi életben mélyebb, szociálisabb tartalommal telítődik, a szociálizmus viszont felismeri a nemzeti közösséghez való hozzátartozás jelentőségét. Mi hiszünk abban, hogy jobb- és baloldal, polgár és munkás

együtt haladhatnak életünkben, ha levetik előítéleteiket, eldobják elfogultságukat és becsületes szándékkal keresik egymás kezét. De vigyázzunk: e kötelek elszakadnak abban pillanatban, mihelyt rejtet célok, hátsó gondolatok ütik fel fejüket és a nemzet magasabb rendű céljait csoportok vagy osztályok érdekeiért megtagadják.

A VÁSÁRHELYI TALÁLKOZÓ első egymásra találása volt az erdélyi magyar fiatalságnak. Bizonyos, hogy nem volt teljes sem résztvevőiben, sem munkájában, de visszatükrözte a fiatalság gondolatvilágának minden árnyalatát és tekintetével átfogta a magyar életproblémák egész síkját. Nem is az volt a célja, hogy mindenre kiterjedő programot adjon, hanem hogy a fiatal szellemiséget világnézeti osztály és felekezeti különbség nélkül összehozza az erdélyi magyarság legfőbb életkérdéseinek megbeszélésére. A mostoha sors parancsolóan követeli a cselekvő összefogást s a Találkozó bizonyoságot tett, hogy a fiatal szellemiség szinte kivétel nélkül átérzi egész társadalmi közös sorsát és hordozza a nemzeti felelősség tudatát. Ebből a szemszögből kell Vásárhely jelentőségét néznünk. Mily kicsinyes, a kérdés lényegét mennyire meg nem értő az a bíráló, amelyik a megbeszélések rendjén ennek vagy annak a kérdésnek a hiányát kifogásolja! Bizonyára sok fontos és nagy jelentőségű kérdés megtárgyalása maradt el, de a megbeszélések szelleme nem hagy kétséget az iránt, hogy milyen álláspontot foglalt el a Találkozó ezekben a kérdésekben.

A Találkozó után az elvi probléma nem is került vitatásba. Hiszen az alapelv annyira pontosan rögzített, a részletes határozatok vonatkozásai annyira magától értetődőek. A Hitvallás nyugodtan és bizakodással tehet minden résztvevő kötelességévé, hogy a Találkozó szellemére és a hozott határozatokra építse fel a maga életét, azok szellemében és megvalósítása érdekében folytassa a munkát örökhelyein és munkaterületein, intézmények és közösségi keretek között, ahol számára cselekvési lehetőség nyílik. A Találkozó elvei időtállósága tudatában a lassú, építő, társadalomátalakító munkát vállalta magára: tagjainak egyéni munkáján keresztül be akarja vinni a maga szellemiségét az erdélyi magyar életbe. Nem a meglévő intézmények elleni harc, romboló szándék vagy bomlasztó törekvés vezeti tehát, hanem az építő munka, az egyéni kötelességtudat és munkavállalás. A Vásárhelyi Találkozó, mint tényleges munkaközösség, megszűnt abban az ünnepélyes pillanatban, amikor tanácskozásait Tamási Áron bezárta. De fennmaradt minden egyes résztvevője számára: mint az egyéni felelősség és lelkiismeret parancsa. A Vásárhelyi Találkozó, mint közösség, a jövőben a szellemi síkon jelentkezik, mint ama eszmesor és szellem hirdetője, magyarázója és védelmezője, amelyet a fiatalság egy boldog magáratálalás pillanatában felismert és az erdélyi magyarság számára megmutatott.

„Az, ami Vásárhelyen történt, – írja Ijjas Antal, – azért történelmi fordulópontja az erdélyi magyarság életének, mert majdnem húsz évvel az impériumváltozás után az erdélyi magyarság – éppen az impériumváltozás után felnőtt nemzedék – lelkiület, önszemlélet és program szerint is azzá lett, ami a valóságban: nemzeti kisebbség.”

Azzá lett, ami a valóságban...